

**Berättelse från förra
århundradet. =Anon.= Köpenhamn,
1798. Tryckt hos Joha...**

Hummel, Arvid David,

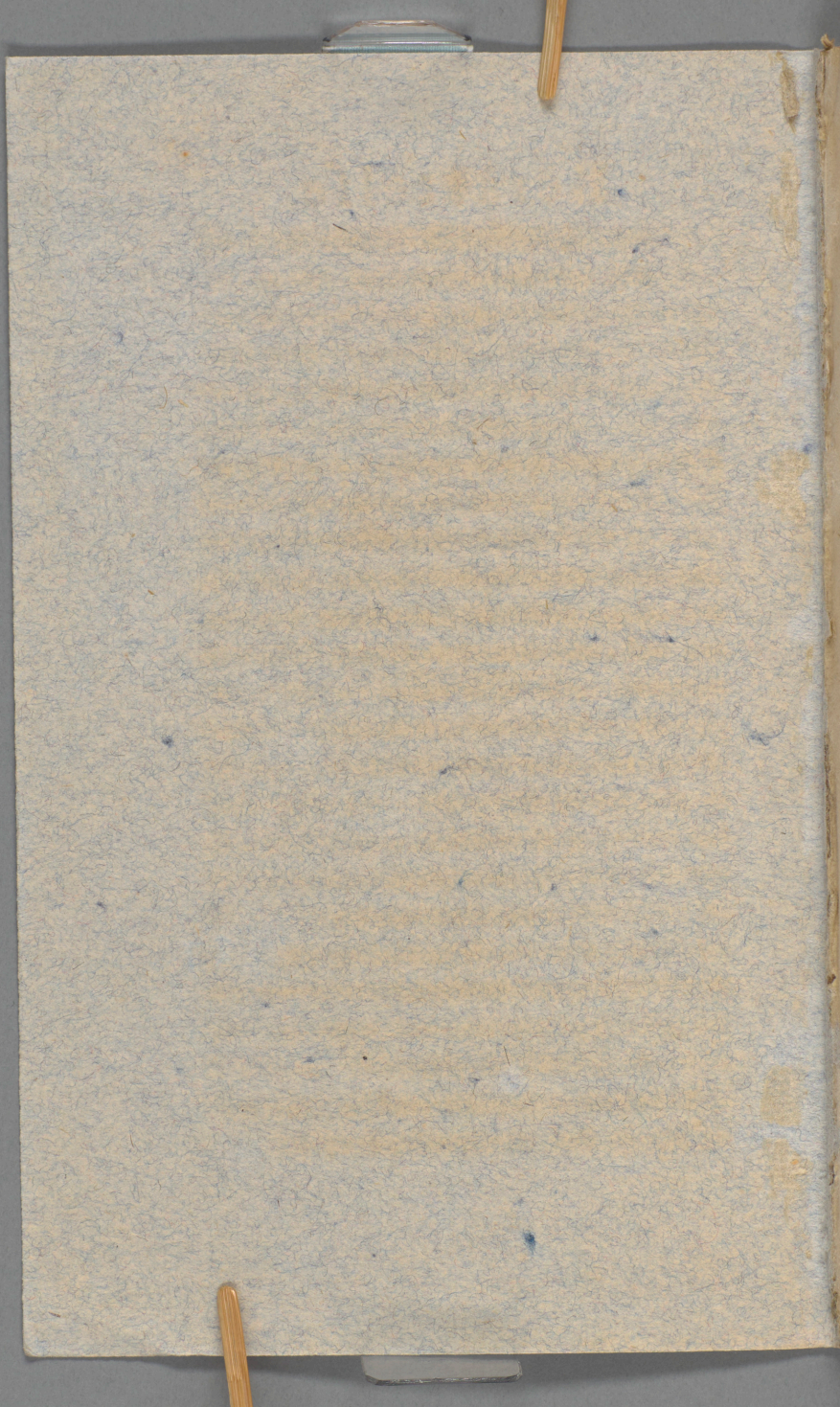
1700-1829 81 A Br.

HUMMEL A. D.
Berättelse från förra
århundradet.

11te Br.
(2de)
1700-1829

Köpenhamn
1798

HUMMEL, *Arv. Dan.*

Vite
(B.)

1700-1829

Berättelse

från

förre Århundredet.

27

Köpenhamn, 1798.

Tryckt hos Johan Rudolph Thiele.

af Hummel

Berättelse

Till Läsaren!

Författaren har redan förutseft den mängd af tillämpningar, som Dårskapen, Dumheten och illskan skola göra af hans lilla skrift.

*Hwad utväg är at taga? — Le åt Dumheten och Dårskapen, beklaga illskan, tryggas wid renheten af sina affigter, åtnöjas med uplyste Läsa-
sares bifall, och förakta all pöbeldom. Kellgrens
samlade Skrifter. Tredje Bandet. Sid. 125.*

4

År sexton hundra nitti sju,
då Carl den Elfte ifrån tronen
steg ned i grafven, som ännu
med tårar fuktas af nationen;
på målarns blomsterrika strand,
och gynnad af naturens hand,
en glad og stilla ynglig bodde,
som fostrad i en kajas skygd,
med eftersyn af faders dygd,
sin lycka dâri grundad trodde;
men hon, som står dem djerfvom bi,
låt obesökt hans boning bli,
och glömsk af mannen wid Verona,
hwars dörr hon icke gick förbi, —
hon för en tid tog det parti
att skydda Carl den Tolftes krona.

Straxt hopade sig olycksfall
 att lugnet i hans bo föröda;
 här att hans feta hjordar döda
 förökte åsken fina knall,
 där floden i sitt wilda fwall
 med ladan förde årets gröda;
 här störtades från klippans höjd
 hans friska gran, af stormen böjd;
 där lågor genom taket bröto;
 och åntlig mellan sten och grus
 stod han på åsken af sitt hus,
 då wäldsamst höstens windar röto.

Försent fåg nu wår arma man
 hwad gråslig mängd af widrigheter,
 af olycksöden och förtreter,
 på lifwets bana möta kan;
 att lyckan icke år att finna
 just alltid uti tankans spel,
 och att, trots namnet af Gudinna,
 hon har sin nyck, sitt mode, sitt fel,
 få wål som någon annan qwinna.
 Men med en sund Philosophi,
 och glad att ännu wara fri

från detta påhäng af en maka,
 från barn och deras klagoskri,
 han wille hoppet ej förfaka
 att en gång mera lycklig bli.
 Och tänkte wisligt: Dessa stränder,
 där nöden följer mina spår,
 må odlas utaf andra händer;
 jag lämnar dem och håldre går
 att föka bröd i andra länder.
 Bland yra nöjens korta rus
 min ungdomstid har ej förflutit,
 ock alldrig än för sannings ljus
 jag mina friska ögon slutit.
 Det fins en ort, jag minnes den,
 så slafvisk under fördomen,
 så genom sina wanor löjlig,
 att hwarje blick af sanningen,
 hwar stråle af uplysningen
 tros för den orten platt omöjlig.
 Dit skal jag med min kundskap gå,
 med minnet utaf mitt exempel,
 att störsa lyckans falska tempel,
 och resa nya, hwaruppå
 skall tryckas dygdeus fanna stämpel.
 Förfökom det, förfökom där

att något ljus bland hopen sprida,
 att låra den mot wanan strida
 och segra öfver sitt begär.
 Dets taksamhet skall mig ej fela,
 dets wål skall min belöning dela;
 och huru fäll blir ej min lott,
 då likars lycka jag bereder,
 att den förmåga som jag fått,
 ha anwändt till mitt slägtes heder,
 till minskandet utaf dets brott,
 och mildrandet utaf dets feder? —
 I detta wisliga beslut,
 straxt färdigt till att föras ut,
 han samlade det som han funnit
 ån öfrigt af sin ägendom,
 och sen han det förwandla hunnit,
 han lyckligt öfver målarn kom;
 här han en blick tillbaka wände
 på detta fordom lugna hem,
 på dessa nejdens pragt — och wände
 för ewigt ryggen sen åt dem.
 Och att sin cassa ej förstöra,
 som intet eller war så stor,
 han därpå snabbt som blixten for,
 och hwart han for, skall ni få höra.

Emellan Gôtha Elfvens lopp,
 där hon i hafvets famn sig gjuter,
 och Sâfvebergets tunga kropp, —
 som hjeffan emot molnen skjuter,
 war på en låg och fumpig strand
 en liten wålbygd stad belågen,
 som fordom efter gammal fågen,
 blef grundad på ett annat land.
 Till denna staden förde wågen,
 som mannen ifrån målarn tog,
 dit war det som hans hjerta drog.
 Och med det ljus hans dagbok gifvit,
 skall jag berätta ord från ord,
 hur lyckligt han sitt wårf bedrifvit,
 och huru wål bemött han blifvit,
 och hwilken winst däråf blef gjord.
 Hwad skillnad skulle intet finnas
 i denna staden, då och nu?
 Ty detta war, — tåcks Låfarn minnas,
 År Sextonhundra nitti Sju.

En morgon i November månad
 wår Refände till stället hann,
 steg utaf wagnen, men förwånad

han ingen enda dödlig fann
 som honom kände, — hwarför han
 ödmjuk — och drifteligen trädde
 för ortens Gouverneur, en man
 som värdigt detta kall beklådde.
 Nu wet hwar enda Låfare,
 som någon kundskap hunnit samla
 utur Historien, så den gamla,
 som åfven ur den nyare,
 att hwarje Herr Landshöfdinge,
 uti dett lån han fick att styra
 blef åfven fatt till granskare,
 bedömmare och styrare
 af fanningsforskningarnes yra;
 fast den method, så klok och wig,
 dock sållan war tillsträckelig
 att hennes wilda utbrott dämpa,
 ty Sanningen är wädelig,
 när hon mot makten börjar kämpa.
 Alt därföré war hjelte fäg
 nödwändigheten att förfråga,
 ehuru alldrig war hans håg,
 och alldrig stod i hans förmåga
 att krypa supplicantiskt låg.
 Han steg då in, att driftigt wåga

till Gouverneurn ett höfligt tal,
 till denna man, som haft den åra
 att öppna dörrn till Kungens sal,
 den nåd, till sina likars qual,
 att enligt Ceremonial
 utaf des mantel ändan bära.
 För hwilken yppersta merit
 han ej med Riddarorden glömdes,
 och äfven till des favorit
 utaf den lågre hopen dömdes
 ur twänne skäl: hans suffisance
 att nåsan högt i wädret fåtta,
 och sedan hans impuissance
 att wissa kärlekswärk förrätta.

Hwem är ni? första frågan war.
 Medborgare, blef mannens swar.
 Medborgare! har jag hört maken!
 det där war jacobiniskt sagt;
 ert namn? — Mitt namn gör ej til saken,
 det namn jag med på resan bragt,
 är lånadt ifrån Zodiaken;
 jag heter *Skytt*. — Ja så! er bön?
 Jag föker blott att här få stifta

en skola, där på såkra rön,
 jag målar sanningen som skön,
 jag föker qwåfva dessa frön,
 som samhällslefnaden förgifta:
 en Skola icke blott för små,
 för äldre likar den skall vara,
 att deras pligter dem förklara.
 Aha! jag börjar att förstå,
 det är en en Sect, en Orden bara,
 därtill skall ni mitt bifall få,
 fast här fins Ordnar nog ändå,
 som lärningarnes mynt förwara.
 En Orden! — Herr Landshöfdingen
 tacks icke få min mening tyda,
 jag talte ju om sanningen,
 och hon har twånget alldrig än
 af hemligheten kunnat lyda;
 min förefats är endast den,
 att allmän föreläsning hålla
 mot mörkret och mot fördomen,
 och emot all — förwillelsen,
 som millioner forger wälla
 bland folken under himmelen.
 Ja så! — då åger ni att wända
 er bön till Consistorium;

men lyd mitt råd, war ej få dum
 att föka kasta ofverända
 en fördom som vår sällhet gör,
 dåsutom warnar jag er för
 att några nya lågor tända,
 som kunna hopens syn förblända.
 Skrif, tala, innom lagens gråns
 har ni mitt tillstånd alt för gårna;
 men tacka Gud och eder stjerna
 om ej Jacobinismen käns.
 Förfigtigt på er bana wandra,
 och tadla alldrig ett beslut
 som utaf magten färdas ut:
*Det är jacobinisme att klandra
 den orättwisa som sker andra.*
 Lått därför bli at tala nytt,
 det gamla håldre utstoffera,
 det är mitt råd. Farwål, Herr Skytt!
 Farwål! — Det taltes intet mera.

Ej tröstad af det swar han fick
 att hos Lectores supplicera,
 vår Refande till Beürsen gick.
 Hwem är den Herren? skreko flera.

Han hörde det och swarade:
 En filosofh. — Straxt att lorgnera
 hwar enda köpman började,
 med spånda ögon gapade.
 En filosofh! är det wål möjligt?
 en filosofh är ju ett djur,
 som från Westindien, som löjligt,
 till allmän skådning ställs i bur?
 hwar köpman till sin granne sade;
 och ingen därpå undra må,
 ty hwad ej pris-couranten hade,
 ej ågnade dem att förstå.
 Men han är månskja; — har han pengar?
 den andra frågan genast blef:
 far han i wagn? har han två drångar?
 Wid dessa frågor mannen klef
 försigtigt ut. Han redan kände,
 att kundskap om hans fattigdom
 ej just till ändamålet lände,
 men snarare til ett twärtom;
 hwarföre hem han återwände.

Om aftonen war anstald bal,
 till mycken hugnad för de sköna,

på Stadens stora Rådhus sal,
 en bal, som skulle dem belöna
 för långa timars swåra qwal
 i hundrade parurers wal.

Hit gick vår wän att kōnet skåda,
 och hwad han såg jag måla will,
 trots swårigheterna därtill,
 trots sjelfva företagets wåda.

Hans öga mötte först en barm,
 så nyfödt skön, så fri och warm
 som Eva då hon fördom trädde
 den första gång för Adams blick,
 den inter snörlif klämman fick,
 och ännu ingen halsduk klädde.

Här omkring hwita, höjda klot
 sin plats små kärleksgudar togo,
 och med ett yrt och nåswift hot
 dem wåldsamt från hwarannan drogo,
 än, då dem dansen stötte mot,
 de klåmdes stackars små och dogo,
 och åter waknade och logo.

Trots heder, wärdighet och namn
 af Philosoph, han ej förmådde
 ta ögat från den öpna famn,
 där wällusten så mågtigt rådde,

och hwarutur hans tanka spådde
 till mycket mer; — då hastelig
 sig för hans syn en annan stälde,
 som upspänd emot hakan swälde,
 och twungen till att höja sig,
 af konstens kraft lät böja sig,
 och lydde mekanikens wälde.
 Här tjustes ögat af en hand,
 få mjälthwit, som från Zemblas land
 af fjällens snö den fått sin yta,
 få mjuk som ull från Cyperns strand;
 där tycktes bruna knotor skryta
 af sin förmåga till att bryta
 wid minsta klapp hwar enda tand.
 Här föll utur ett ljusblåt öga
 en blick, få ren som himlens dag,
 få full af ofskuld och behag;
 där blixtrade emot det höga
 en ur ett brunt, af eldrikt slag.
 Här ur två mörka ögon blångdes
 en efterhårdad blygsamhet,
 en läckande förlågenhet;
 där inom twännne gråa stångdes
 den toma själ som intet wet.
 Här genom Gazers klara slöja

en flicka wiste Hebes kropp; men
 där, klämd innom en pantlar-tröja,
 en annan pintes i det hopp,
 att genom dynor fylla opp
 och kunna skönheten förhöja.
 Här syntes hållfan på en kind,
 där på en annan sminket lyfte.
 Här oskulden på läppen myste,
 och foten flydde som en wind;
 där läppen endast sportkhet hyste,
 och foten, tung och bred och lång
 fick genljud uti plankans fång.

Herr Skytt gick okänd omkring salen,
 med ögat på de sköna wändt,
 med örat helt försigtigt spändt,
 upmärksam på de många talen
 om etiketten och cabalen;
 men intet fann han mer befängdt
 bland fördomarne och bland bruken,
 än franska modet, som peruken
 på unga fruars hjeslor hängdt.
 Hwad kan wäl rätta orsak wara
 till detta mode? han frågade.

Dieu fait! hans granne swarade,
 att moders orfaker forklara
 blott tillhör den Oskapade.
 Ej obetänkt jag utslag fäller
 i en få stor och benig sak,
 det är wål intet brist på smak,
 men brist på hår är det ej eller.

Knapt mannen hade gjort fin tour,
 förrn könet i gemensam lur
 utropade: den karln är hygglig,
 fast hans costume är wederstygglig!
 Snart twänne systrar i en wrå
 sitt förra taleämne glömde,
 hur andra systrar fästman få,
 hur oförtjent man dem berömde,
 och hur de tokor knapt förstå
 att med behag sin halsduk fåtta,
 att lägga sina hår tillrätta;
 men fånga ålskare ändå.
 Mer angelagne att betrakta
 vår arme man från tå till topp,
 (som Sergel nagelfar en kropp,
 den hans Elever huggit opp,)

den ena hwiskade få sagta:
 charmanta wador, skön figure,
 men hwilket bakhår? Gud miskunda!
 den andra, mera qwick och yr,
 med anfats till caricature,
 straxt gjorda billiga och funda
 anmärkningar om hans tournure:
 men trots kritikens wind och wäder;
 trots skårningen af mannens klåder,
 refrainen altid denna war:
 Det är en altför hygglig karl.

Med detta intryck bör ni tänka
 att filosofhen finner lätt
 åt damerna begreppen skånka
 om sannt och högt och skönt och rätt;
 men tro mig, de ha många fått
 att filosofhens låxor krånka.
 Herr Skytt *den skóna* nalkades —
 hwad wäntade hon då att höra?
 ett låford ljuft i hennes öra.
 Att se? — En blick som lågades
 af konstén att des lagn förstöra.
 Med denna simpla pretention,

hur grymt bedrogs hon på person,
 då Skytt, ej wand att courtisera,
 fans utan all application
 att något låford declamera;
 ty han uti des wänningblick,
 i detta twungna lånta skick
 att ställa sin person i dagen,
 såg mindre för filosofi
 des håg, än för att smickrad bli;
 blef ej af skönheten bedragen,
 och gick Sirenen stum förbi.

Den fula, blottad på behagen,
 men stolt utaf sitt uns genie,
 långt mer hans forskninglyftnad wäckte;
 men då hon i ett samtal fann
 att wetenskapen ej sig sträckte
 (som lärdes af bemålte man,)
 till konsten att förtala andra,
 till gåfvan att de wackra klandra,
 straxt hela des genie förswann,
 och mannen återtog att wandra.
 En Fru, förtjust utaf hans ben,
 af kroppens sensfullhet och styrka,
 begynte räkna honom ren
 bland dem som hennes wälde dyrka;

men underrättad att han war
 mer älskare utaf de lärde,
 än kännare af damers wärde,
 och att han hela långa dar
 och stundom nätterne förnötte
 i luntors dammiga förwar,
 dem han med flitig omsorg skötte, —
 tog hon det modiga beslut
 att stryka filosofhen ut
 från listan på de få och fålla,
 hwars tro hon årnat wedergålla.
 Alt härutaf kan Låfarn se
 hwad lycka som wår hjelte gjorde:
 ej skapad till tillbedjare,
 förakt han af de sköna sporde,
 af Fruarne begabbelse,
 och af de fula, som han borde
 med största orsak älskas af,
 han årfor köld; fast mången gaf
 en hemlig suck i nattens sköte:
 O wore han ej klok och lård,
 hwad han min kärlek wore wård,
 hwad fällhet jag med honom njöte!
 Ack! om han wore Officer,
 Bokhållare, — en af de blinda;

men nu, ty wärr, han knepen fer,
och låter fwärligen förbinda,
de stora bruna ögon mer.

Sen fyra timar få förfwunnit
i stöd af etiquettens lag,
wår resande af denna dag
det önskeliga slutet hunnit;
och trött wid bjåfs af alla namn,
wid epauletter, qwalm och fiden,
han gick, sen balen war förliden,
att kasta sig i fömnens famn.

Knapt första strålen utaf dagen
igenom fönsterrutan bröt,
förrn mannen utur sångens sköt
blef utaf sitt bekymmer dragen,
och skyndesammeligen klädd,
för Herrar Consistorialer
han trädde bugande och rådd
i brist af blanka capitaler,
wål wetande att en Riksdaler
långt mer hos Andans mån förmår,

än hundrade memorialer,
 då man med toma händer står.
 Och kännare af deras wälde,
 han ödmjukt sin begäran stälde:
 Högwördige och Lärde män!
 det war en tid, då sanningen
 förfärligt i ert öra skrälde,
 som owån till widskepelsen;
 då rösten af uplysningen
 af edert skrå blef wäldigt motad,
 och hwarje man som höjde den,
 med himlens hämnedom blef hotad;
 då ni med bannor, swärd och brand
 förfökte jaga ifrån Norden,
 långst bort till obekanta land,
 hwarenda djerf och mågtig hand,
 som lyftes mot ert wäld på jorden —
 men denna tiden är ej mer,
 och fåfångt wore det för Er
 att hennes återkomst begära,
 då redan allmänheten ser,
 att sanningens och ljufets åra
 är större än den mörkret ger.
 Alt därför jag ej bår frucktan,
 att utaf edert wisa råd

begära tillstånd til en tuckran
 mot fördomarnes öfverdåd;
 att kringom Gôtha-Elfvens stränder,
 dit ljuset ingen stråle länder,
 se snillet af min omsorg tåndt,
 och mera fälla dessa länder,
 sen genom lärdomar jag wåndt
 från yppigheten folkets händer.

Som gickfull kropp får lidelse
 wid känningen af elakt wäder,
 få blef en allmän rörelse
 bland kyrkans hederwårde fäder.
 Jo! det blef herligt — tänkte de:
 om denne man fick tillstånd sprida
 och göra sanningen publik,
 hwad intrång skulle wi ej lida?
 Ja, folken kunde gå få wida,
 att för sin billiga kritik
 ofs sjelfve till ett ämne göra,
 alt wårt anseende förstöra,
 och stôrta all wår mecanik
 att dem till mörkret återföra.
 Kanske han hade djerfhet nog

att tala fanning för de rika, kanske att fanning på dem tog. Tör hända wille han predika mot öfverflödet strånga bud, mot yppighet wid Gåstabud, och maten, vår förnämsta Gud, med wårkliga behof förlika.

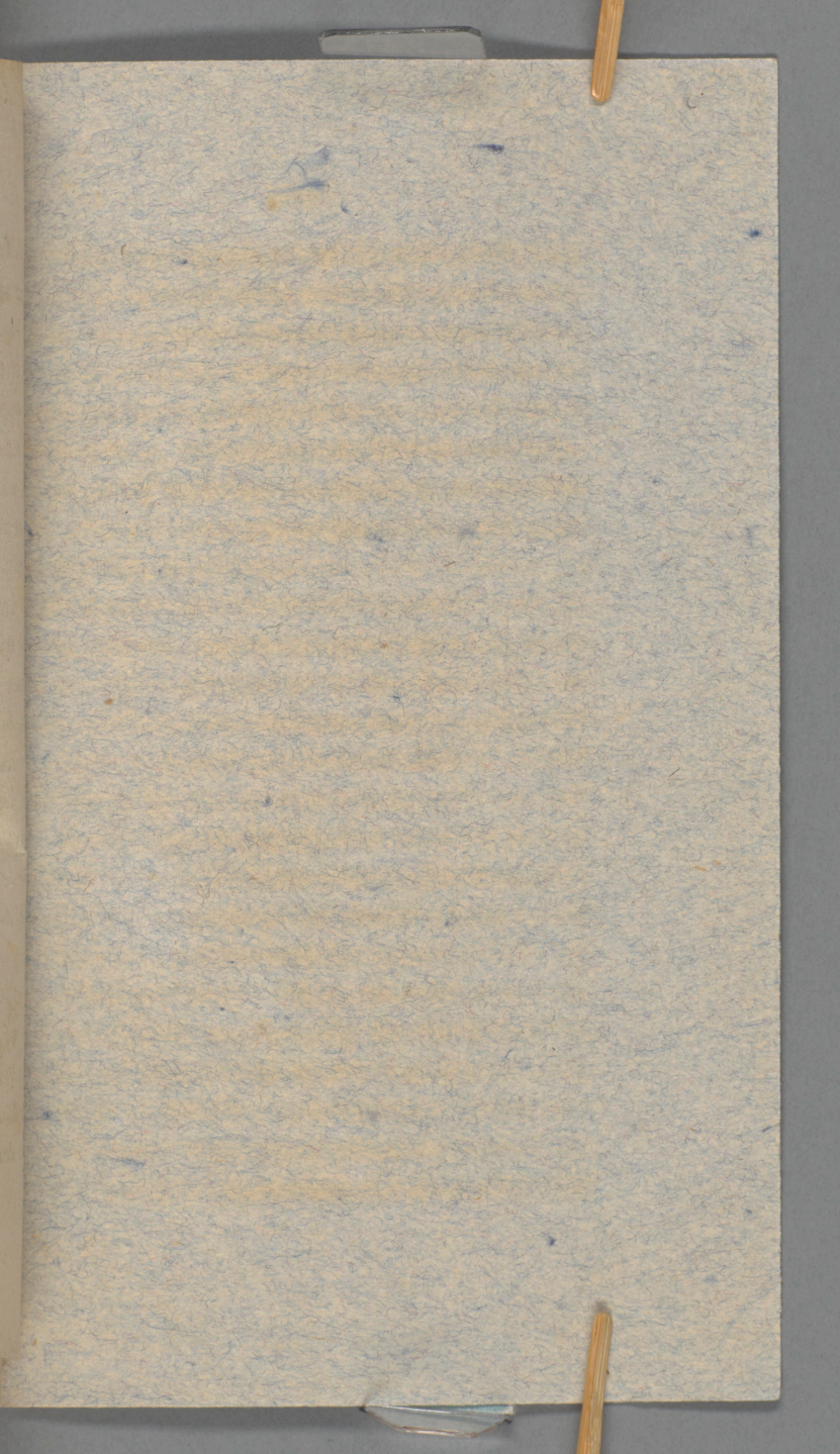
Straxt dessa wisa Herrarne sorgfälligt efterfrågade dels ämnet för vår wäns lectioner, dels namnet, och de få personer hwars umgänge han plågade, och äntligen förwiffade, att han war fri från protectioner, de detta Utlag yttrade:

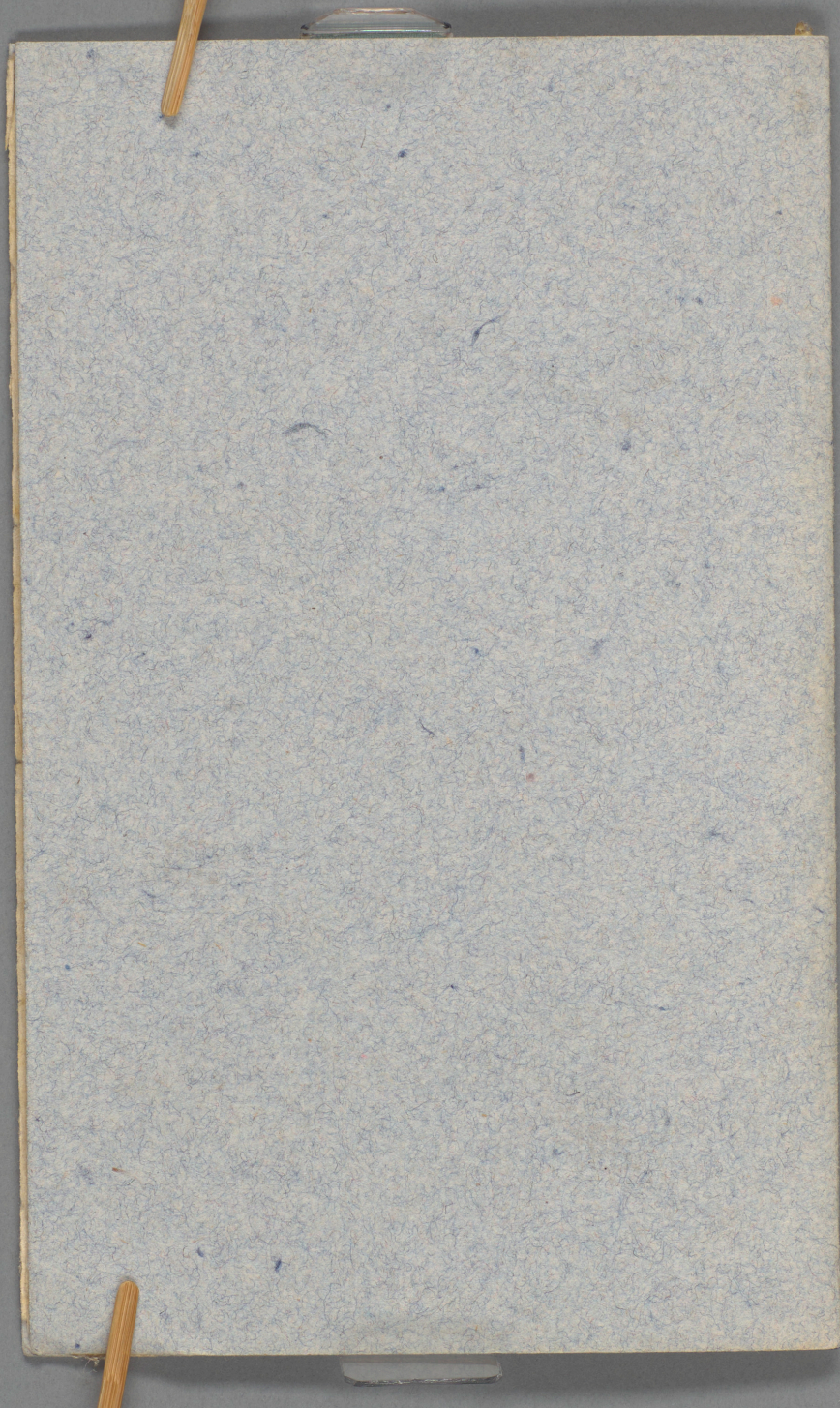
Som allmänheten här är ämnad för ewigt att förblifwa dum, och blott uplysningen är lämnad åt ofs till monopolium; ty pröfwar Consistorium, det må Herr Skytt ej till sig rifwa en rätt, som honom ej tillhör, men hwaremot han genast bör från denna orten sig begifwa.

Så flutar den Historien,
som Skytt uti sin dagbok gifvit,
dock har mig sen fortsättningen
utaf hans Sonson läfvad blifvit,
den äfven i en dylik fång
jag tänker att i ordning låtta;
dårom, will Gud, en annan gång
jag hoppas Låfarn underrätta.

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Centimetres

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

